

**ФОРТЕПІАННІ П'ЄСИ ДЛЯ МОЛОДІ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(на прикладі фортепіанного циклу для дітей Стефанії Туркевич)**

Giants relaxed spirit. Songs for voice accompanied by a piano: a textbook. Drohobych: Posvit, pp. 3–8. [in Ukrainian].

5. Samchuk, U. (1997). *Lytsar bez strakhu i dokoru* (O. Olzhych). [Knight without fear and reproach (O. Olzhich)]. *Word and time*, no 1, pp. 16–21. [in Ukrainian].

6. Taran, O. (1997). *Svoieridnist poetychnoi manery O. Olzhycha* [The peculiarity of the poetic style of O. Olzhych]. *Word and time*, no 4, pp. 59–61. [in Ukrainian].

7. Filts Bohdana. (2017). *Velety rozkutoho dukhu. Solospivy dlia holosu v suprovodi*

fortepiano: navchalnyi posibnyk [Giants relaxed spirit. Songs for voice accompanied by a piano: a textbook]. Drohobych: Posvit, 56 p. [in Ukrainian].

8. Franko, I. (1983). *Kameniari*. Ukrainyskyi tekst i polskyi pereklad. *Deshcho pro shtuku perekładannia* [Masons. Ukrainian text and Polish translation. Something about art translation]. *Collected works in fifty volumes*. Kyiv, Naukova dumka, Vol. 39, pp. 7–20. [in Ukrainian].

9. Franko, I. (1984). O. Oles. *Z zhurboiu radist obnialasia* [O. Oles. With a sorrow joy hugs]. *Collected works in fifty volumes*. Kyiv, Naukova dumka, Vol. 37, pp. 224 – 227. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.04.2018

УДК 780.616.432:78.071.1(100=161.2)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.137044>

Наталія Ек, старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**ФОРТЕПІАННІ П'ЄСИ ДЛЯ МОЛОДІ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(на прикладі фортепіанного циклу для дітей Стефанії Туркевич)**

Стаття розкриває особливості фортепіанного педагогічного доробку відомої української композиторки Стефанії Туркевич, а також проблеми їхнього творчого використання в процесі музичного виховання молоді. Примітно, що за останні два десятиріччя твори цієї української композиторки публікуються та впроваджуються до концертного та навчального репертуару, а п'єси для дітей послужать у вихованні громадянськості, патріотизму, національної свідомості української молоді.

Ключові слова: Стефанія Туркевич; фортепіанна музика; цикл; мініатюра; образність; педагогічний репертуар.

Лит. 6.

Nataliya Ek, Senior Lecturer of the Music Studies and Piano Playing Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

**THE PIANO PIECES FOR YOUTH BY COMPOSERS OF THE UKRAINIAN DIASPORA
IN THE PRACTICE OF A TEACHER OF MUSICAL ART (AS THE EXAMPLE,
THE PIANO CYCLE FOR CHILDREN BY STEPHANIYA TURKEYVYCH)**

The peculiarities of the piano pedagogical work of the famous Ukrainian composer Stephaniya Turkevych as well as the necessity of its creative use in the process of musical education of young people are revealed in the article.

Stephaniya Turkevych was the first Ukrainian female composer, whose work has become a significant contribution to our professional music. She has been a student of V. Barvinskiy and A. Khybinskiy in Lviv, V. Kurtz, Ye. Lyalevych, F. Virer, Y. Marx in Vienna, O. Shin in Prague and has become a great pianist, accompanist and composer. The creativity after her emigration (England) for many years was withdrawn from both the concert and educational process as well as from the scientific circulation. First of all the artist referred to the children's repertoire, in particular the piano. The cycle of pieces for children by S. Turkevych consists of nine various miniatures, which has been created during 1936–46 and devoted to her grandson Roman. Each of them has a concise program name. The author tried to reproduce the image by certain musical means, which is based in the creation and close to the children. The collection is useful as educational material, because it contributes to the increase of piano mastery of students, formation of their outlook, independence of musical thinking. The miniatures reveal the original individual style of the composer, her special interpretation and investigation of folk patterns with an interesting and unusual intonation-harmonic composition (inclination to diatonic, use of dissonant combinations, parallel intervals and triads). Thus it is interesting to examine this approach during studying various ways of investigation of folk samples in professional art.

It is noteworthy that the works by this Ukrainian composer have been published and introduced into the

**ФОРТЕПІАННІ П'ЄСИ ДЛЯ МОЛОДІ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(на прикладі фортепіанного циклу для дітей Стефанії Туркевич)**

concert and educational repertoire for the last two decades. The works for children will be use in the education of citizenship, patriotism, national consciousness of the Ukrainian youth.

Keywords: Stephaniya Turkevych; piano music; a cycle; music in miniature; imagery; pedagogical repertoire.

Актуальність дослідження. Кінець XIX – перша половина XX ст. – це один з найважливіших періодів історії української музики, на який припадає піднесення музичної культури, становлення і розвиток української національної школи. Демократизація і професіоналізація музичного життя Галичини стали основними тенденціями, які повністю визначили зміст музичного процесу того часу. З'явилася плеяда молодих галицьких митців – Василь Барвінський, Станіслав Людкевич, Нестор Нижанківський, Борис Кудрик, Василь Витвицький, Федір Шешко, Зиновій Лисько, Ярослав Барнич, Роман Савицький, серед яких помітне місце належить композиторці Стефанії Туркевич. Творчість мисткині після її еміграції на довгі роки була вилучена як з концертного й освітнього процесу, так і з наукового обігу. В останні роки спадщина композиторки ввійшла до скарбниці музичних надбань українського народу, а твори для дітей послужать у вихованні громадянськості, патріотизму, національної свідомості української молоді.

Мета дослідження полягає в окресленні з позицій сучасної школи фортепіанної педагогічної спадщини відомої української композиторки Стефанії Туркевич задля творчого використання в процесі національного музичного виховання підрастаючого покоління.

Огляд останніх досліджень. Окремі дослідження відомих музикознавців присвячені життєвому шляху, творчому доробку С. Туркевич – це монографії С. Павлишин і Г. Карась, статті В. Витвицького, І. Новосядли [5], праця О. Фрайт, проте проблеми інтерпретації творів для дітей та їхнє значення у музично-виховному процесі розкриті не достатньо.

Виклад основного матеріалу. Стефанія Туркевич походила зі священничого роду на Стрийщині. Народилася вона у Львові 25 квітня 1898 року в родині священника Івана Туркевича і Софії Кормош (також зі священничого роду, була ученицею Курца і Мікулі). На початку XX ст. родина жила в Бродах, Заліщиках. Отець Іван всюди був душею музичного життя. У 1911 році переїхали до Львова і проживали при соборі св. Юра разом з дідом о. мітратом Львом [3, 6]. У родині всі грали на різних інструментах: батько Іван на контрабасі, сини – Лев на фортепіано і віолончелі, Зенон на скрипці, дочки – Ірина була співачкою, Стефанія – піаністкою.

Стефанія Туркевич була цікавою, різнобічно

обдарованою натурою з багатим духовним світом. Вона авторка дев'яти симфоній для двох струнних оркестрів, квартетів, тріо, інструментальних творів, сонат для скрипки, музики для фортепіано і для голосу з фортепіано. Як зазначила авторка монографії про композиторку, доктор мистецтвознавства С. Павлишин, С. Туркевич: “Виявляла також нахил до малювання і до прикладного мистецтва. Вишивала, гаптувала з вишуканістю і видумкою, вміла також модельно шити. В подальшому житті рідкісно віддана родині дружина і мати, Стефанія Туркевич належала до найбільш освічених жінок свого часу, її творче обдарування було вже чимось унікальним, що виділяло її як небуденну особистість” [3, 8].

З дитинства займалася музикою – навчалася в Музичному інституті ім. Лисенка у його директора Василя Барвінського. Під час першої світової війни Туркевичі, разом з австрійськими урядовцями, виїхали до Відня перед наступом російської армії, де Стефанія продовжила навчання на фортепіано у відомих педагогів – чеха Вілема Курца і польського піаніста Єжи Лялевича.

Після повернення до Львова, у 1916 – 18 рр. С. Туркевич студіювала у Львівському університеті, на кафедрах філософії і музикології у проф. Адольфа Хибінського, який заснував цей факультет. У 1921 році Стефанія Туркевич закінчила Львівський університет іспитом з філософії і педагогіки. Рівночасно від осені 1919 до літа 1920 року вона навчала музики у Державній вчительській семінарії у Львові. Як свідчить документ від 26 червня 1920 р. за підписами А. Хибінського і Є. Лялевича вона склала іспит вчительки фортепіано у семінаріях і гімназіях. У 1921 році студіювала також у польській консерваторії у Львові. Крім того давала приватні лекції.

У цей період з'явилися її перші твори: у 1919 – 20 рр. – Служба Божа, у 1922-23 рр. Псалом, “Танець огників” (Скерцо) з опери “Мавка” для фортепіано і скрипки.

Від 1921 року С. Туркевич вивчала у Віденському університеті філософію і музикознавство у Гвідо Адлера. Тоді ж вона продовжила студії у Віденській Музичній Академії з фортепіано у проф. Ф. Вірера і теорії у композитора Й. Маркса.

У 1925 році Стефанія Туркевич вийшла заміж за відомого маляра і графіка Роберта Лісовського (1893 – 1982), учня Нарбута і Кричевського.

**ФОРТЕПАННІ П'ЄСИ ДЛЯ МОЛОДІ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(на прикладі фортепіанного циклу для дітей Стефанії Туркевич)**

Лісовський став в українській графіці найяскравішим представником модернізму. У монографії про композиторку С. Павлишин подає уривок спогаду самої С. Туркевич-Лісовської про цей час: "...Не уявляете собі, як це важко догодити всьому, бути матір'ю, жінкою, господинею, учнем консерваторії, композитором. Треба було нераз закусити зуби! Все доводилось самій зробити: хвору дитину припилувати, з нею на клініку ходити, хатою зайнятися! Сама собі дивуюся, як я все це витримала!" [3, 13].

Родина мусіла думати про можливості заробітку, про умови стабільного існування і з цієї причини у 1930 році переїхали до Праги. Тут С. Туркевич написала дисертацію у професора Карлового університету З. Неедлі і отримала 1934 року звання доктора філософії.

Від 15 вересня 1930 року до 28 червня 1933 року Стефанія Туркевич навчалася на факультеті композиції Державної консерваторії в Празі у Отакара Шіна. Від осені 1933 до літа 1935 року Стефанія Туркевич провадила лекції фортепіано і акомпанувала у Празькій консерваторії. Варто зазначити, що вона була непересічною піаністкою і особливо акомпаніаторкою.

Та приїхавши до Львова того ж 1934 року, Стефанія Туркевич вже до Праги не повернулася. Важко захворіла її донька Зоя, а Роберт Лісовський отримав замовлення саме у Празі і тільки тут міг здобути прожиток. Таким чином родина мусіла розлучитися.

У Львові С. Туркевич викладала теоретичні предмети (гармонію) і фортепіано у польській консерваторії, а згодом у Вищому Музичному Інституті ім. М. Лисенка, стала членом СУПрому.

У 1937 році вона повторно одружилася з молодим лікарем-психіатром Нарцисом Лукіяновичем (1907-1985), який провадив літературну діяльність і Стефанія Туркевич почала писати пісні до його поезій. Зближували їх також наукові зацікавлення. Він був сином письменника Дениса Лукіяновича і Кароліни Цори з роду Годфрід де Буйон, зростав в колі близьких приятелів родини – Івана Франка, Лесі Українки, Івана Труша, з яким подорожував по Єгипті. Був головою психіатрично-неврологічного відділення у 1934 – 1940 рр. Вже в Англії став директором лікарні для психічно хворих, бувших воїнів армії Андерса в Брайтон, відтак в Ірландії як перший організував мережу клінік для психічно хворих дітей і психіатричних проблем родини.

У роки німецької окупації Інститут ім. Лисенка існував як музична школа і тут Стефанія Туркевич далі викладала теоретичні предмети. Навесні 1944

року С. Туркевич з родиною залишає назавжди Львів і під кінець війни опиняється у добре знаному ще з років навчання Відні.

Лукіяновичі були серед нечисленних українців, які емігрували до Англії – переважна більшість через Німеччину переїхала до Америки. Переселившись туди у 1946 році, вони довго шукали собі місця осідку. П'ять років мешкали у курортному місті Брайтоні, відтак рік у Лондоні. У 1952 році переїхали до Брістолу і тут композиторка змогла повністю сконцентруватися на творчій праці. Мала сприятливе оточення, культурне середовище. Ще через 10 років переселилися до Белфасту в Північній Ірландії.

Останні чотири роки свого життя, від 1973 провела у Кембріджі, куди Лукіяновичі переїхали, щоб бути ближче до молодшої доньки Святослави-Марії, яка саме тут закінчувала університет і здобула ступінь доктора філософії, а згодом вийшла заміж за англійця.

Старша донька Стефанії Туркевич, Зоя Лісовська вчилася в Лондоні в Королівській Академії Мистецтв, отримала стипендію від Архієпископа Івана Бучка на малярські студії до Риму. Вийшовши заміж за оперного співака і професора вокалу Олега Нижанківського, сина композитора Нестора Нижанківського, оселилася в Швейцарії, звідки часто відвідувала маму.

Стефанія Туркевич намагалася далі провадити інтенсивне музичне життя, наскільки це було можливе на чужині. Утримувала у цій сфері зв'язки як з українським, так з англійським середовищем. Найважливіші твори С. Туркевич були написані саме в Англії. За останні десятиліття свого життя композиторка створила низку симфонічних партитур, які вимагали великих оркестрів, концертної естради. Для цього необхідно було проникнути у міжнародне, насамперед, англійське музичне середовище.

Стефанія Туркевич належала в Англії до Товариства жінок-композиторів, керівником якого була, як почесний член, знаменита французька музикантка Надя Буланже. Померла С. Туркевич в Кембріджі 8 квітня 1977 року.

"Вона завжди прагнула до нового, і, по суті, була першою авангардисткою в українській музиці. Стиль її творчості можна окреслити як раціональний, антиромантичний; постімпресіоністичні і експресіоністські риси поєднуються у неї з витонченістю фактури і далеким натяком на український ідіом. Найближчими їй були великі форми" [4, 3]. Це сім симфонічних партитур, п'ять балетів, дитячі опери. Камерні твори це переважно цикли – струнні ансамблі, тріо для дерев'яних духових, соната для фортепіано і

**ФОРТЕПІАННІ П'ЕСИ ДЛЯ МОЛОДІ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(на прикладі фортепіанного циклу для дітей Стефанії Туркевич)**

скрипки. Представлений у неї також хоровий жанр, хоч значно більше уваги композиторка приділяла вокальній ліриці – солоспівам.

Звернення Стефанії Туркевич до жанру форте-піанної музики було природним з огляду на її освіту і працю як солістки, акомпаніатора і педагога. Її фортепіанна спадщина невелика. Серед фортепіанних композицій переважна більшість циклічних: “Музика для дітей” – цикл з дев’яти п’ес для молоді, Варіації на українську тему, Сюїта (Фантазія), Гірська сюїта (у 4-х частинах), Експромт, Гротеск, які вперше в Україні були опубліковані у 2005 році Львівською організацією Національної спілки композиторів України в упорядкуванні С. Павлишин (відповідальний за випуск В. Сивошип) [5].

Стефанія Туркевич була першою українською жінкою-композиторкою, творчість якої стала значним внеском у нашу професійну музику. Особливо примітно, що насамперед мисткиня звернулася до дитячого репертуару, зокрема фортепіанного – у 1932 році, перебуваючи у Празі, вона написала Варіації на українську тему, а згодом цикл п’ес для початківців.

До циклу п’ес для дітей С. Туркевич, створеного впродовж 1936 – 46 рр. і присвяченого внукові Роману, ввійшло дев’ять різнохарактерних мініатюр. Кожна з них має лаконічну програмну назву і авторка намагалася певними музичними засобами відтворити образ, закладений у творі і близький дітям. Як зазначила у передмові до збірки С. Павлишин: “Для дитячої збірки композиторка знайшла дуже відповідну музичну мову, зближену до народних джерел. Теми-мелодії тільки злегка забарвлюються альтераціями, підголосками, ор-ганними пунктами” [4, 3].

Такою постає перша п’еса циклу “Народна”, яка нагадує історичні українські народні пісні з певним вкрапленням маршовості і величності, особливо у третій частині мініатюри, коли тема твору подана у хоральному фактурному викладі і прикрашена цікавими несподіваними альтераціями, що додає свіжості і незвичності у звучанні теми.

Друга п’еса – “Прогулянка”, як зауважила дослідниця І. Новосядла належить до “п’ес з елементами гри” [2, 120] разом з такими мініатюрами як “Хованка” і “До школи”. Композиції характерні довгі то висхідні, то низхідні мелодичні лінії різними штрихами (*legato* і *staccato*), а також раптова зміна динаміки, що додає відчуття гри двох діток-друзів під час їхньої прогулянки.

Третя п’еса “Мамине слово”, яку С. Павлишин у вступній статті називає “Марш” [4, 3], лягла в

основу дуету хлопців з дитячої опери “Серце Оксани” С. Туркевич. У фортепіанній мініатюрі маршового характеру набула тільки середня частина, а крайні епізоди з канонічною імітацією в квінту, яскраво передають рішучу розмову матері з дитиною, насичений альтераціями, акцентами, наповненістю звучання.

Четверта п’еса – “Колискова” розгорнена, і за масштабом найбільша у циклі. Мелодія твору наспівна, з хвилеподібною динамікою і підголоскова фактура творять образ колискової. Проте часте застосування хроматичних ходів, руху паралельних тризвуків, септакордів з затриманнями і кварто-квінтових інтервалів, секвенційних переходів додають темі терпкості і незвичності забарвлення. Форма твору варіаційна, тут простежується виклад теми (*Andante sostenuto*), дві варіації і невеличка кода. У першій варіації *Piu mosso* тема звучить у нижньому голосі. Друга варіація “*Moderato*” характерна імітаційним викладом теми, а кода завершує твір хоральним викладом тематичних зворотів у нисхідному русі на поступовому згасанні динаміки від *f* до *p*.

Як зазначає О. Фрайт: “П’ятий і сьомий номери – “Горобчик” і “Коник” – ілюструють звукозображальний тип програмності, властивий дитячим альбомам. Відповідно до назви, С. Туркевич обирає засоби, які дають змогу легко ідентифікувати об’єкт зображення, передати його найхарактерніші ознаки” [6, 30]. У “Горобчику” авторка застосовує значну кількість форшлагів, акцентів, високий регістр інструменту, що передає цвірінкання пташки, а тема твору – жартівлива дитяча пісенька – обплетена паралельними тризвуками.

У сьомій п’есі композиторка знаменито втілила образ веселого, підстрибуючого руху коника і “дуже простими засобами” [4, 4]. На постійний відривистий басовий квінтовий хід накладаються то стакатні, то заліковані по два звуки мелодичні звороти і секундові співзвуччя у партії правої руки, що відтворюють біг і стрибки коника. “Одночасно є тут і відбиток індивідуального почерку авторки: діатонічна мелодична лінія вниз зі спеціальним підкресленням ходів на кварту і секунду до тоніки. З поєднання квінти “d – a” в басі і натурального звукоряду від “h” до “h” виникає бітональність. Така “об’єктивність” образу додає п’есі своєрідності” [4, 4].

П’еса з початковою назвою “На майдані”, у збірці називається “Хованка” (№ 6). Жвава танцювальна п’еса з елементами гри доволі наспівного характеру з підголосками та поєднанням з короткими відривистими мотивами відтворює картинку дитячої забави.

**ФОРТЕПІАННІ П'ЄСИ ДЛЯ МОЛОДІ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(на прикладі фортепіанного циклу для дітей Стефанії Туркевич)**

Восьма композиція “До школи” відтворює похід дитини до школи у фактурному викладі як четвертними, так восьмими нотами з раптовими змінами динаміки, регістрів фортепіано. А насичення фактури секвенціями септім, тритонів, великих терцій без чіткого тонального відчуття, як зазначає С. Павлишин, “не представляють цей образ як радісний, веселий. Тут трохи “скрипу і скреготу” [4, 4] хоча з рисами задержуватості й пустошів.

З давніх-давен молитва в українських родинах була ефективним засобом виховання в дітей релігійності, розвитку її свідомості та духовності, почуття любові й потреби творення добра. Щоденна молитва батька, матері й дітей була тим неоціненним скарбом, який передавався з покоління в покоління. Свій фортепіанний цикл для дітей С. Туркевич завершує твором “Молитва” (№ 9). У цій хоральній шістнадцятитактовій мініатюрі з використанням квінтового органного пункту в басу та альтерованими співзвуччями, наспівна мелодія твору звучить особливо глибоко, передаючи певні душевні молитовні відчуття.

Примітно, що за останні два десятиріччя фортепіанні твори цієї української композиторки публікуються та впроваджуються до концертного та навчального репертуару. Нещодавно, 2 березня 2017 року в стінах Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка відомий оперний співак Павло Гунька, син українця і англійки, разом з дружиною Ларисою передав цифрові копії творчого доробку Стефанії Туркевич в Україну, розповів про своє перше знайомство з творчістю композиторки та про ту титанічну працю, яку було здійснено для порятунку архівних матеріалів. “Ми привезли усі твори Стефанії Туркевич і зараз можна побачити її колосальну працю, яка повернулася до Львова. Це дев’ять симфоній, п’ять балетів, три дитячі опери, хорові твори, літургія, камерно-інструментальні твори, фортепіанні твори, цикл п’єс для дітей, українські коляди та щедрівки та багато інших творів” – розповів Павло Гунька [1]. З’явилася надія, що незабаром твори різних жанрів Стефанії Туркевич зазвучать у концертних залах України.

Висновки. Збірка для молоді С. Туркевич корисна як навчальний і виховний матеріал, оскільки сприяє росту піаністичної майстерності учнів, формуванню їхнього світогляду, самостійності музичного мислення. Мініатюри розкривають оригінальний індивідуальний стиль композиторки, її особливе трактування і опрацювання фольклорних зразків з цікавим і

незвичним інтонаційно-гармонічним складом (нахил до діатоніки, використання дисонансних сполучень, паралельних інтервалів і тризвуків) і саме такий підхід цікаво розглядати під час вивчення різноманітних способів опрацювання народних зразків у професійному мистецтві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Метельський Р. У Львові презентували творчий доробок першої української професійної композиторки Стефанії Туркевич / Роман Метельський [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-prezentuvaly-tvorchyj-dorobok-pershoji-ukrajinskoji-profesijnoji-kompozytorky-stefaniji-turkevych-video/>

2. Новосядла І. Фортепіанний репертуар для дітей у творчості композиторів українського зарубіжжя: національно-виховний та дидактично-пізнавальний аспект // Вісник Прикарпатського Університету: Мистецтвознавство. – 2009. – Вип. XV-XVI. – С. 115–124. вступ.

3. Павлишин С. Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лісовська-Лукіянович. – Львів: Бак, 2004. – 160 с.

4. Павлишин С. Передмова / Стефанія Павлишин // Туркевич С. Фортепіанні твори / Упор. С. Павлишин. – Львів, 2005. – С. 3–6.

5. Туркевич С. Фортепіанні твори / Стефанія Туркевич / Упор., вст. ст. С. Павлишин. – Львів, 2005. – 113 с.

6. Фрайт О. Фортепіанні альбоми та цикли українських композиторів для дітей: історія і сучасність: навчально-методичний посібник / Оксана Фрайт. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – 100 с.

REFERENCES

1. Metelskyi, R. U Lvovi prezentuvaly tvorchyi dorobok pershoi ukrainiskoi profesiinoi kompozytorky Stefanii Turkevych [Presented in Lviv the creative achievements of the first Ukrainian Professional by Stephania Turkevych]. Available at: <http://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-prezentuvaly-tvorchyj-dorobok-pershoji-ukrajinskoji-profesijnoji-kompozytorky-stefaniji-turkevych-video/> [in Ukrainian].

2. Novosiadla, I. (2009). Fortepianni repertuar dlia ditei u tvorchosti kompozytoriv ukrainiskoho zarubizhzhia: natsionalno-vykhovnyi ta dydaktychno-piznavalnyi aspekt [Piano repertoire for children in the works of Ukrainian composers abroad: the national educational and didaktiino-informative aspect]. *Visnyk Prykarpatskoho Universytetu*,

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ

- Mystetstvoznavstvo*, vol. XV-XVI, pp. 115–124. [in Ukrainian].
3. Pavlyshyn, S. (2004). *Persha ukrainska kompozytorka Stefaniia Turkevych-Lisovska-Lukiianovych* [The first Ukrainian composer Stefania Turkevich-Lisovsky Anastasia-Lukiyanovych]. Lviv: Bak, 160 p. [in Ukrainian].
4. Pavlyshyn, S. (2005). *Peredmova* [Introduction]. *Turkevych S. Fortepianni tvory*. Lviv, pp. 3–6. [in Ukrainian].
5. Turkevych, S. (2005). *Fortepianni tvory* [Piano works]. (Ed.) S. Pavlyshyn, Lviv, 113 p. [in Ukrainian].
6. Frait, O. (2013). *Fortepianni albomy ta tsykly ukrainskykh kompozytoriv dlia ditei: istoriia i suchasnist: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Piano albums and cycles of Ukrainian composers for children: history and modernity: teacher's Guide]. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, 100 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.04.2018

УДК 371.2: 378

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.137045>

Світлана Глікман, старший лаборант кафедри морських перевезень Азовський морський інститут Національного університету "Одеська морська академія"

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ

У статті розкрито окремі аспекти використання тренінгів у формуванні професійних якостей майбутніх судноводіїв, а саме: поетапність впливу на особистість курсантів; моделювання реакцій курсантів, спрямованих на досягнення конкретного результату; формування групи вмінь необхідних для виконання професійної діяльності та виявлення певних професійних якостей; визначення переваг обраних методів (міні-лекції, професійні ситуації, мозковий штурм, робота в малих групах та інші); послідовність видів навчальної діяльності; вимоги до ефективності використання тренінгів; приклади ситуаційних тренінгових завдань.

Ключові слова: майбутні судноводії; професійні якості; тренінг; формування.

Табл. 1. Літ. 8.

Svitlana Hlikman, Senior Assistant of the Maritime Transportation Department Azov Maritime Institute of National University "Odesa Maritime Academy"

THE METHODOICAL PROVISION OF FORMING OF THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE SHIP'S DRIVERS'

There have been considered some aspects of using the trainings in the forming of professional qualities of the future ship's drivers in the article. So, according to the subject of the research there have been defined the definite changes which consist of three stages: the development of primary non-differentiated interest to the definite kind of activity, what is the main thing in the professional motivation; the forming of positive professional value orientations which give opportunity to create in the student's consciousness the ideal model of future special activity, that is the reference point in the professional self-development; an active formation of professional skills, necessary for practical activity. There have been determined the students' reactions directed to achievement of concrete result, namely ability to work independently without constant guidance, to take responsibility for own initiative, the readiness to find out problems and find ways of their solution, to use experience and knowledge for analysis of new (extreme) situations, ability to cooperate with other, to master new knowledge, to realize the constructive activity, to find out persistence and ingenuity, to analyze social situations and group processes. There have been defined the group of skills for execution of professional activity (actions as for ship and crew) and finding out definite the professional qualities (sociological, cognitological, psychological, synergetic, neocentric, ethical). There have been defined advantages of giving methods (mini-lectures, professional situations, brain storm, work in small group and others). In the article there have been displayed the sequence of kind of educational activity and requirements concerning the efficiency of using trainings. This cycle of teaching consists of four successive phases: actualization of personality experience, the analysis and thinking over this experience (reflection); comprehension of new knowledge, their theoretical generation (patterns, schemes); testing of new knowledge and individual using them in practice. There have been given the examples of situational training tasks.

Keywords: the future ship's drivers; the professional qualities; training, forming.

Постановка проблеми. Сучасна українського флоту є передумовою формування професійна підготовка майбутніх професіоналів морської справи з метою судноводіїв та інших працівників інтегрування в європейське та світове